ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№5(1)
2026

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 556 sahifa,
1-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – **Doctor of Pedagogical Sciences, Professor**
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Maktabgacha ta'lim tashkiloti metodistining boshqaruv funksiyalari 10
Qarshibayeva Dilfuza Xidirbayevna

Texnologik mashinalar va jihozlar ta'lim yo'nalishi talabalarida kasbiy kompetensiyani shakllantirishning pedagogik qonuniyatlari va metodologik tizimini ishlab chiqish 15
Elmanov Abbos Begmat o'g'li, Mirzaumidov Asilbek Shuxratjonovich

Katta yoshdagi guruh bolalarida o'z-o'zini boshqarish qobiliyatini rivojlantirishda o'yinning roli 19
Ergasheva Farangiz Umidjon qizi, Fayzullayev Sharipboy Nurillayevich

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida ekologik tafakkurni rivojlantirishning dolzarbligi 23
Yaxshiboyeva Nargiza Rustamqulovna

Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida inson resurslarini boshqarishda muvozanatlashgan ko'rsatkichlar tizimidan foydalanishning nazariy asoslari 28
Gulmira Jumanova

Nomoddiy madaniy merosning talaba-yoshlarni yuksak ma'naviyatli shaxs sifatida tarbiyalashdagi ahamiyati 33
Erboyev Suxrob Abdusalomovich

Maktabgacha yoshdagi bolalar va ularda hissiy-irodaning shakllanishi 37
Davlatova Zebo Haydarovna

Zamonaviy oilada avlodlararo munosabatlarning pedagogik-psixologik xususiyatlari 40
Ochilova Farida Baxriddinovna

Maktab va oliy ta'lim muassasalarida qizlar kitobxonligini rivojlantirish metodlari 44
Qo'chqarova Oysha Oltibayevna

Buyuk allomalar merosidan foydalanishning metodik holati va mavjud muammolari 48
Sevara Mamatkarimova

Futbol o'yinida to'pga kalla bilan zarba berish 53
Xolmaxmatov Boburjon Musurmon o'g'li

Использование современных инновационных методов в процессе обучения русскому языку в иноязычных группах высшего образовательного учреждения 56
Курбанова Шаира Исмаиловна

Maktabgacha ta'lim mutaxassislarini tayyorlashda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish ... 60
Kushakova Gulnora Egamkulovna, Muhammadiyeva Shaxzoda Sunnatilla qizi

Boshlang'ich sinflarda musiqa mashg'ulotlari orqali o'quvchilarning kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish metodlari 63
Muminova Feruza Farxodovna

Alisher Navoiy merosining yoshlar ma'naviy-estetik tarbiyasidagi ahamiyati 70
Qayumxo'jayev Botirxo'ja Ikromxo'ja o'g'li

Boshlang'ich ta'lim jarayonida amaliy topshiriqlar orqali tayanch kompetensiyalarni shakllantirish metodikasini takomillashtirish 74
Saidova Dilnoza Maripovna

К вопросу о классификации современной антиутопии 78
Дмитрий Валерьевич Пупонин

Когнитивная гибкость как фактор психологического благополучия старшеклассников в период адаптации к новым образовательным требованиям 82
Муксинова Динора Азаматовна

Oliy ta'lim muassasalarida ingliz tilida ta'lim beruvchi professor-o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini baholash: xalqaro tajribalar qiyosiy tahlili va O'zbekiston amaliyoti 87
Baxtiyarova Muniba Ne'matjon qizi

Valeologik tarbiya asosida maktabgacha ta'lim tarbiyachilarini tayyorlashda innovatsion va raqamli yondashuvlar 92
Berkinova Charos Islomovna

Grammatik tushunchalarni o'rgatish metodikasi 96
N. R. Masharipova

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Umumiy o'rta ta'lim tizimini takomillashtirish va o'quvchilar bilimini baholashda xorijiy tajribalardan foydalanish finlyandiya ta'lim tizimi misolida....99
Obidova Muqaddas Ro'ziqulovna

The Difference Between Androgogy and Pedagogy....106
Pardayeva Aziza Rahmatilloyevna

Elektr mashinalari fanini o'qitishda raqamli ta'lim texnologiyalari....110
Shodiyeva Nozina Shuxrat qizi

Umumta'lim maktablarida direktor o'rinbosarlarining aksiologik yondashuv asosida boshqaruv funksiyalari va vakolatlari hamda maktablarda ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish yo'llari....113
Toxirov Botirjon G'ofurjon o'g'li

Ispan tili darslarida kommunikativ kompetensiyani shakllantirish usullari....119
Tursunqulov Sanjar Dilmurod o'g'li, Shukurullayeva Feruza Dilmurodovna

Surxondaryo viloyatida yetishtiriladigan ingichka tolali paxta navlarining qo'llanilishi....124
Ubaydullayeva Komila Bozor qizi

Bo'lajak tarbiyachilarda empatiya hissini shakllantirishning nazariy asosi....127
Xolmirzayeva Gulbahor Bahodirovna

Boshlang'ich sinf matematika darslarida raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi....130
Raximova Dilshoda Xoliqberdiyevna

Bo'lajak sport murabbiylarida kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirish mexanizimlari....134
Sherzod Shuxratovich Boboyorov

Oliy ta'lim muassasalarida talabalar sportini rivojlantirishning iqtisodiy va tashkiliy mexanizmlari....138
Sangirov Nuriddin Iriskulovich

Bo'lajak o'qituvchilarning boshqaruv kompetentligini rivojlantirishning integrativ modeli....142
Rasulova Umida Bahodir qizi

Yashil pedagogikaning konseptual modeli va tamoyillari....146
Raxmatova Dilnoza Abdurashidovna

Ta'lim jarayoni ishtirokchilarida emotsional barqarorlikni shakllantirishning pedagogik-psixologik asoslari..149
Boymatova Munavvar Ravshan qizi

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlashda zamonaviy raqamli platformalardan foydalanish samaradorligi....152
Lukmonova Salomat Gafurovna

Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun pedagogik qo'llab-quvvatlash tizimining shakl, metod va vositalari....157
Farmonova Madina Bahriddin qizi

Innovatsion boshqaruv tizimlarida qaror qabul qilish va kommunikatsiya samaradorligi....161
Sotvoldiyeva Xurliqo G'ayratjon qizi

Raqamli ta'lim muhitida maktabgacha yoshdagi bolalarning media savodxonligini shakllantirish metodikasi....167
Choriyeva Xurmo Panji qizi

Maktabgacha ta'lim mutaxassislari malakasini oshirish tizimining zamonaviy tendensiyalari va raqamlashtirish jarayonlarining pedagogik ahamiyati....172
Qosimova Sh. N., Dusmaxamedov A. A.

Maktab o'quvchilarida o'zini o'zi tarbiyalashni shakllantirishning pedagogik asoslari (8–9-sinflar asosida)..177
Norxo'jayeva Lobar Nuriddin qizi

STEAM loyihalar yordamida boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy va tanqidiy tafakkurni shakllantirish....181
Mirjamolova Moxira Abdugaffor qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashning pedagogik ahamiyati va metodik asoslari....188
Axmad Bolqiyev

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini xalqaro baholash dasturlari asosida baholashning pedagogik asoslari....191
Shavqiddin Burxonov

Boshlang'ich ta'limda liderlik va pedagogik menejment muammolari....194
Pardaboyev Doston

Raqamli ta'lim muhiti: tushunchasi, strukturasi va rivojlanish tendensiyalari....197
Kulboyeva Dilnoza Abdug'afurovna

Особенности применения графических органайзеров на практических занятиях по дисциплине "Практикум литературы народов СНГ"....199
Татьяна Викторовна Половинкина

Historical Stages in the Study and Treatment of Scoliosis (Spinal Curvature)....204
Shermatova Mokhira Baxodir qizi

Talaba qizlarga badiiy gimnastika cho'qmori yordamida bajariladigan fundamental mashqlarni o'rgatish....209
Musharafxon Sultanova

Oliy ta'limda tarbiyaviy ishlarni tashkil etish bo'yicha xalqaro modellarning qiyosiy tahlili....213
Ziyotova Madina

Sport mutaxassislarini tayyorlashda voleybol o'qituvchisining ko'nikmalari va uslubi....216
Turg'unov Baxtiyor O'rolovich

Matematik masalalarni yechish jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy fikrlash va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirish....220
Yusupova Latofat Nuriddinovna

Zamonaviy sharoitda bo'lajak o'qituvchilarda deontologik kompetentlikni rivojlantirishning innovatsion texnologiyalari....228
Nasirova Nigora Baxtiyor qizi

Paraengil atletika mashg'ulotlarida individual yondashuvning ahamiyati....233
Abduxoliqova Shoiraxon Akramjon qizi

Biologiya fanini o'qitishda xalq pedagogikasi elementlaridan foydalanish orqali ekologik madaniyatni rivojlantirish....239
Baxrombekova Sojidaxon Sherzodjon qizi

Maktab texnologik ta'limida axborot texnologiyalaridan foydalanishning o'quv samaradorligiga ta'siri: o'rta muddatli istiqbollar (2027–2031)....245
Berdiyeva Gulnoza Rizoqulovna, Tursunov Sherzod Ziyat o'g'li, Ismatullayev Javohir Ubaydulla o'g'li

Axborot texnologiyalaridan foydalanish orqali jismoniy tarbiya va sport tizimini boshqarish samaradorligini oshirish....251
Eryigitov Dilshod Xolboyevich

Enhancing Speaking Skills Productively in English....255
J. M. Fayzullayev, G. R. Elmonova

Nutqida nuqsoni bo'lgan katta guruh bolalari bilan ishlashning ilmiy-nazariy asoslari....259
Jumanova Iroda Nomozovna, Fayzullayev Sharipboy Nurillayevich

2–3 yoshli bolalarning maktabgacha ta'lim tashkilotiga ijtimoiy moslashuvi: nazariy va empirik tahlil....263
Klicheva Dilnoza Zulfon qizi

Inson–texnika tizimida ta'lim olayotgan talabalarda iste'dod namoyon bo'lishining psixologik xususiyatlari....267
Kuvandikova Gulnora Gulamovna

Bo'lajak pedagoglarning mutaxassis sifatida shakllanishida xavotirlanish holatining namoyon bo'lishi....270
Nuriddinov Rasuljon Samitjon o'g'li

Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarni maktabga tayyorlashda zamonaviy psixologik-pedagogik yondashuv....274
Nuriddinova Maysara Ikramovna, Kodirova Albina Faridovna

Talabalarda qaror qabul qilishning pedagogik-psixologik xususiyatlari....279
Rajabova Go'zal Zarifovna

Musobaqa oldi psixologik tayyorgarlikning tezkorlikka ta'siri....283
Sitora Elova Axmatkulovna

Pediatriya ta'limida sun'iy intellekt – talaba uchun virtual assistent....287
Umarkulov Muhtorali Islomkulovich

Bo'lajak jismoniy tarbiya mutaxassislarida jismoniy savodxonlikni rivojlantirishning pedagogik asoslari....290
Xakimov Xurshid Nozimovich

Сущность и виды познавательной активности детей 5–6 лет....294
Джамилова Н. Н., Кудратова М. У.

Uzluksiz ta'lim jarayonida mustaqil fikrlovchi, ijodkor shaxsni tarbiyalashning pedagogik-psixologik masalalari....298
Siddiqova Sanobar Xaydarovna

Ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilish, ijodiy faolligini oshirish....301
Siddiqova Sanobar Xaydarovna, Qushoqova Guzal

Badiiy adabiyotda Ibn Sino obrazining yaratilishidagi o'ziga xosliklar....304
Tangirov A. J.

Ta'lim klasteri asosida zaif eshituvchi bolalarni inklyuziv ta'lim muhitiga moslashtirishning pedagogik mexanizmlari....309
Dilnoza Xushvaktovna Ernazarova

Maktabgacha yoshdagi bolalarda sog'lom turmush tarzini shakllantirish....313
Payzullaeva Gozzal Bayrambayevna

Bo'lajak tarbiyachilarda pedagogik mas'uliyat ko'nikmasini rivojlantirishning nazariy-amaliy asoslari....317
Maxramova Gulchexra Maxsudbek qizi

Maxsus ta'lim tizimida innovatsion texnologiyalardan foydalanishning pedagogik samaradorligi....320
Tashkenbayeva Dilafruz Baxtiyor qizi

Boshlang'ich sinf o'qituvchisining kasbiy kompetentligini rivojlantirishga qo'yiladigan talablar....325
Xazratkulova Shoira Noraliyevna

Musiqa madaniyati darslarida multimedia vositalarida musiqa o'qituvchisining kompetensiyaviy tayyorgarligi....329
Qudratova Elnoza Ismatillayevna, Ismailova Sevinch, G'oibnazarov Elmurod

Boshlang'ich ta'limda nutqiy kompetensiyani rivojlantirishning didaktik modeli....334
Tillaboyeva Havasxon

Diskursiv yondashuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutq madaniyatini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish....340
Boynazarova Nilufar Tilovmurot qizi

Millatlarning o'ziga xos dunyoqarashining psixologik xususiyatlari....346
Murxashev Axmadxon Olimjon o'g'li

Umumiy o'rta ta'lim maktab o'quvchilarining intellektual-ijodiy kompetentligini rivojlantirishning pedagogik strategiyalari....349
Ergasheva Sitora Baxriddin qizi

Sinergetik yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashni takomillashtirish zarurati va imkoniyatlari....353
Xo'shboqova Surayyo Baxtiyor qizi

Interfaol metodlar asosida o'smirlarda mustaqil tafakkurni rivojlantirish....357
Ismoilova Mashxura Mashrabbek qizi

Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish....360
Kuvanakova Guljaxon

The Role of Autonomous Learning in Developing English Language Proficiency of University Students in Uzbekistan....363
Omonova Kamola, Mutabar Zikriddinova

Maktablarda fasilitator faoliyatini tashkil etish borasida ayrim mulohazalar....366
Qahhorova Marjona Ixtiyor qizi

Модель и педагогические условия формирования профессиональных компетенций будущих учителей в области информационной безопасности....370
Сагинбаева Кымбат Кенжегалиевна, Нуриддинова Майсара Икрамовна

Boshlang'ich sinf darslarida kreativ fikrlashni rivojlantirishda zamonaviy pedagogik metodlardan foydalanish....374
Xudoynazarova Muxlisa Bakhadirovna

Совершенствование методической компетентности будущих учителей начальных классов на основе креативного подхода....377
Дониёрова Лайло Худайбердиевна

Talabalar guruhida jipslikning shakllanishida liderlikning ta'siri....385
Asrarxanova E. A., Bo'riboyeva Mahliyo Anorboy qizi

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Musiqa to'garaklarida o'quvchilarga cholg'u asboblarida ijro etishni o'rgatish uslublari 388
Q. Boboqulov, Jazilov Shuhrat Rustamovich

Состояние проблемы в практике школ Узбекистана на современном этапе 391
Муминова М. Р.

Paradigmal yondashuv asosida boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabalarining tarbiyaviy kompetensiyalarini rivojlantirishning o'rganilganlik darajasi va nazariy asoslari 394
Hayitova Oydinoy Po'latbekovna

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida shaxsiy pedagogik kompetensiyani aniqlash metodologiyasi 401
D. O'. Yo'ldosheva, J. A. Jovliyev

Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligida aktdan foydalanishning ilmiy asoslari 405
Jo'liboyeva Sevinch Abloqul qizi

Zamonaviy media matnlarida salbiy his-tuyg'ularni ifodalovchi lisoniy birliklarning qo'llanilishi va ularning kommunikativ-pragmatik funksiyalari 408
Jo'rayeva Nafosatxon Muxsinjon qizi

Bulutli Web-Gat texnologiyalari muhitida talabalarning fazoviy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish: kvazi-eksperimental tadqiqot natijalari 412
Sangirova Mahfuza Hasanovna

Hosilaning turli ma'nolari 417
Boqiyev X. X., Hoshimov Muzaffar, Jabborov Muhammadali, Kutliyev Og'abek

Ko'p o'zgaruvchili funksiyalarning lokal xossalari: barqarorlik va uzluksizlik asoslari 421
Boqiyev X. X., Boyg'uziyeva Shukrona, Amirqulova O'g'iloy, Do'stqulova Charos Bahrom qizi

Aniq integralning xossalari va uni hisoblash 425
Boqiyev X. X., Sayfullayeva Shabbona, Farhodova Nigina, Alimardonova Nigora

Ko'p qatlamli neyron tarmoqlarda gradient hisoblash mexanizmi: zanjir qoidasining nazariy va amaliy tahlili 430
Boqiyev X. X., Nuraliyeva Sabrina Shobek qizi, Abdumannonova Jasmina Umarbek qizi, Javliyeva Dilnura Toshpo'lat qizi

Ko'p o'zgaruvchi uzluksiz funksiyaning lokal xossalari 435
Boqiyev X. X., Ziyatova Gulxayo Mardon qizi, Samatova Sevinch, Muyitdinova Marvarita

Kelajak texnologik ta'lim o'qituvchisi qanday bo'lishi kerak? 438
Matyakubov Kamaladin Kuronboyevich

Umumta'lim muassasalarida ta'lim sifatini boshqarish – dolzarb pedagogik muammo sifatida 441
Yakubova Muxtaram Abdumavlyanovna

O'zbekistonda muzey ta'limining paydo bo'lishi va rivojlanish tendensiyalari 446
Ismailova Dilfuza Usmonqulovna

Didaktiv o'yinlarning pedagogik mohiyati va nutq–motorik rivojlanishdagi o'rni 450
Mamasharipova Nargizaxon Elmurod qizi

Формирование интерпретационных навыков учащихся при изучении прозы в. с. маканина в профильной школе 454
Нуржанова Жазира Бахытжановна

Nutqi to'liq rivojlanmagan maktabgacha yoshdagi bolalarda so'z boyligini rivojlantirish va shakllantirish shart-sharoitlari 457
Shoaxmedova Surayyo Komilovna

Bo'lajak logopedlarni og'ir nutq nuqson bilan ishlash jarayonida nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'liqligi 462
Achilova Sevara Djasirkulovna

Kompyuter tarmoqlari bo'yicha kompetentlik yondashuvi va uning pedagogik mohiyati 467
Nabijonov Dilmurodjon Nodirjon o'g'li

Дидактические игры как средство повышения интереса учащихся к химии 472
Усмонова Дильноза Тулкуновна

Robototexnika va sun'iy intellekt ta'limining innovatsion rivojlanishdagi o'rni 475
Shukurov Shuhrat Nasimovich

O'zbek milliy musiqa ijrochiligining tarixiy taraqqiyoti va ta'limiy jarayonlari 481
Tursunov Xusniddin Isomovich

Teylor formulasi va uning tatbiqlari 486
Boqiyev X. X., Maxmarayimov Javohir, Qurbonov Shaximbek, Raxmonov Og'abek

Talabalarning axborot-konstruktiv kompetensiyasining loyihalash imkoniyatlari 491
Olamova Mamura Umarovna

O'quvchilarda ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni rivojlantirish metodikasi..494
Fayziyeva Gulxayo Erkin qizi

Ta'lim jarayonida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning nazariy va amaliy asoslari 498
Allamuratova Xurliman Nurilla qizi

Sibling maqomining shaxs individual-psixologik xususiyatlari rivojlanishiga ta'siri.......................................501
Amirjanova Komola, Narkulova Dilrabo

Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanuvchilarida kreativ fikrlashni rivojlantirishning mohiyati..................505
Bo'riyeva Muxlisa, Urinova Rushana

Darsdan tashqari tadbirlarda o'quvchilarning nutq madaniyatini yuksaltirishning innovatsion usullari..........508
Daminova Dilbar Melimurodovna

Boshlang'ich funksiya va aniqmas integral...513
Boqiyev X. X.,Isroilova Zahro, Erkinova Shahrizoda, Akbarov Ulug'bek

O'quvchilarning adabiy-nutqiy kompetensiyalarini axborotli matnlar asosida
diagnostika va korreksiya qilish metodikasi...517
O'smanova Diloromxon Ziyodinovna

Yuqori sinf o'quvchilarining voleybol mashg'ulot jarayonida asosiy jismoniy sifatlarning rivojlanishi 520
Ro'zmatova Nadejda Akbarali qizi

Yosh voleybolchilarda jismoniy tayyorgarlikni rivojlantirishning zamonaviy pedagogik yondashuvlari..........524
Sabirova Mohinur Islamovna

Xalq hunarmandchiligidan mashg'ulotlarni o'tkazish tartibi to'g'risida ayrim fikrlar 530
Umarov Raxim Tojiyevich

TPACK modeli asosida bo'lajak tarix fani o'qituvchilarining kasbiy-ijodkorlik qobiliyatini rivojlantirish 533
Ziyoyeva Maxfuza Soataliyevna

Совершенствование техники вращений у юных фигуристок в условиях
учебно-тренировочной группы 1–2 года обучения...538
Федорова С. В.

Refleksiv yondashuv asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining
pedagogik kompetentligini rivojlantirish metodikasi..543
Donabayeva Zebuniso Ma'rufjon qizi

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarini boshqarishda zamonaviy boshqaruv usullaridan foydalanish 547
Xasanova Shaxnoza Zarifevna

Geymifikatsiya texnologiyasi asosida bo'lajak maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining kasbiy
kompetentligini rivojlantirishda oliy ta'limning metodik shart-sharoitlari va pedagogik imkoniyatlari 552
Xaydarova Namunaxon Adhamjonovna

O'ZBEK MILLIY MUSIQA IJROCHILIGINING TARIXIY TARAQQIYOTI VA TA'LIMIY JARAYONLARI

Tursunov Xusniddin Isomovich
Shahrisabz davlat pedagogika instituti
"San'atshunoslik" kafedrasi katta o'qituvchisi

ORCID: 0009-0007-4768-4058

Annotatsiya: Maqolada o'zbek milliy musiqa ijrochiligining tarixiy taraqqiyoti, ustoz–shogird maktabi an'analari hamda ta'limiy jarayonlarda ularning metodik qo'llanilishi tahlil qilingan. Tadqiqotda Abu Nasr Forobiy, Ibn Sino, Abdurahmon Jomiy, Darvish Ali Changiy kabi mutafakkirlarning asarlari, shuningdek, Karomatov, Umarov, Qo'ysinov, Qodirov, Rasultoev kabi zamonaviy olimlarning ilmiy qarashlari yoritilgan. Raqamli davr sharoitida milliy ijrochilikni o'qitish jarayonida interfaol, reflektiv va kompetensiyaviy yondashuvlar asosida pedagogik modellar taklif etilgan.

Kalit so'zlar: milliy musiqa, ijrochilik, ustoz–shogird tizimi, musiqa pedagogikasi, tarixiy taraqqiyot, raqamli ta'lim, refleksiya, kompetensiya.

Abstract: The article analyzes the historical development of Uzbek national music performance, the traditions of the master–apprentice school, and their methodological application in educational processes. The study scientifically examines the works of Al-Farabi, Avicenna, Jami, Darvish Ali Changi, as well as the views of modern scholars such as Karomatov, Umarov, Qo'ysinov, Qodirov, and Rasultoev. In the digital era, pedagogical models for teaching national performance are proposed based on interactive, reflective, and competency-based approaches.

Key words: national music, performance, master–apprentice system, music pedagogy, historical development, digital education, reflection, competency.

Аннотация: В статье проанализированы историческое развитие узбекского национального музыкального исполнительства, традиции школы "устоз–шогирд", а также их методическое применение в образовательных процессах. В исследовании научно освещены труды Al-Farabi, Avicenna, Jami, Darvish Ali Changi, а также взгляды современных ученых – Karomatov, Umarov, Qo'ysinov, Qodirov, Rasultoev. В условиях цифровой эпохи предложены педагогические модели обучения национальному исполнительству на основе интерактивного, рефлексивного и компетентностного подходов.

Ключевые слова: национальная музыка, исполнительство, система устоз–шогирд, музыкальная педагогика, историческое развитие, цифровое образование, рефлексия, компетенция.

KIRISH

O'zbek milliy musiqa ijrochiligi asrlar davomida xalq ma'naviyatining ajralmas qismi bo'lib kelgan. Musiqa nafaqat estetik zavq manbai, balki tarbiya, ruhiy uyg'onish va axloqiy kamolot vositasi sifatida ham qadrlangan. Abu Nasr Forobiy o'zining "Katta musiqa kitobi" asarida (X-asr) musiqaning inson ruhiyatiga bevosita ta'sir etishini ta'kidlab, uni o'qitish jarayoni murabbiylik tamoyillari asosida tashkil etilishi lozimligini qayd etadi. Ibn Sino esa "Kitob ash-shifo" asarida musiqani tibbiyot va falsafa bilan bog'liq holda yoritib, ohangning inson ruhiy holatiga ta'sirini ilmiy jihatdan izohlaydi.

O'rta asr mutafakkirlari, xususan Abdurahmon Jomiy (XV-asr) hamda Darvish Ali Changiy (XVII-asr), musiqani axloqiy va ruhiy poklanish vositasi sifatida talqin etib, ustoz–shogird tizimini kamolot maktabi darajasida sharhlaganlar. Mazkur g'oya keyinchalik Abdurauf Fitrat tomonidan 1927-yilda o'zbek musiqa ta'limi nazariyasiga tatbiq etilib, milliy cholg'ularni o'rganishda ustoz–shogird uslubi "ijodiy muloqot maktabi" sifatida baholangan.

XX-asrda Fayzulla Karomatov (1972), S. Mironov (1929), V. Belyaev (1933) kabi olimlar o'zbek musiqa ijrochiligini ilmiy asosda tadqiq etib, milliy cholg'ularning tarixiy shakllanish jarayonini yoritib berdilar. Fayzulla Karomatov ta'kidlaganidek, har bir cholg'u xalqning ma'naviy ovozi bo'lib, uni o'rgatish milliy o'zlikni asrashning muhim omilidir.

MAKTAB TA'LIMI SCHOOL EDUCATION ШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Bugungi kunda ushbu an'anaviy tizim raqamli muhitga moslashib bormoqda. Sh. Umarov o'zining "Musiqa cholg'ularini o'rganish" qo'llanmasida (2018-y.) individual yondashuvni ta'lim jarayonining markaziy tamoyili sifatida ilgari suradi. O.A. Qo'ysinov esa (2019-y.) kompetensiyaviy yondashuv asosida musiqiy tafakkurni rivojlantirish zarurligini asoslaydi.

PQ–6079-son qarori[1] ("Raqamli O'zbekiston – 2030", 2020-y.) hamda PQ–228-son qarori[2] (2022-y.) ta'lim tizimini raqamlashtirishni ustuvor strategik yo'nalish sifatida belgiladi. Shuningdek, UNESCO (2022-y.) raqamli merosni asrash jarayonida musiqiy ta'limning ahamiyatini alohida e'tirof etdi.

Demak, tarixiy ustoz–shogird tizimi bugungi raqamli davr sharoitida yangi metodik qiyofa kasb etmoqda. Bu holat milliy ijrochilik an'analarini asrab-avaylash bilan birga, ularni zamonaviy ta'lim talablari bilan uyg'unlashtirish zaruratini yuzaga keltiradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, milliy va xorijiy tadqiqotlar o'rtasida musiqiy ta'limning umumiy konseptual asoslari mavjud. L.N. Johnson (2019) raqamli texnologiyalar o'qituvchining rolini "axborot beruvchi"dan "mentor"ga o'zgartirishini asoslagan. S.C. Müller (2021) esa o'yin asosidagi interfaol ta'lim musiqiy ijodkorlik ko'rsatkichlarini sezilarli darajada oshirishini tajribaviy jihatdan ko'rsatgan.

A.R. Wilson (2021) raqamli muhitda musiqiy eshitish qobiliyatini rivojlantirish bo'yicha metodologiya ishlab chiqqan. M.S. Thompson (2014) esa musiqa ta'limida tarixiy an'analarni saqlagan holda innovatsion texnologiyalarni uyg'unlashtirish modelini taklif etgan.

Mahalliy manbalarda U.K. Tolipov (2004) kasbiy-pedagogik kompetensiyani rivojlantirish masalasini faoliyatga yo'naltirilgan metodlar asosida yoritadi. O.A. Qo'ysinov (2019) ijodiy tafakkurni rivojlantirish mexanizmlarini ishlab chiqqan. Rasultoev (2004) esa dutor ijrochiligidagi og'zaki ustoz–shogird an'analarining ta'lim jarayonidagi o'rnini tarixiy jihatdan tahlil etgan.

Fayzulla Karomatov (1972), V. Belyaev (1933), S. Mironov (1929) hamda Vizgo (1980) tadqiqotlari milliy cholg'ular tarixini o'rganishda muhim metodik manba bo'lib xizmat qiladi. Bugungi musiqa ta'limida ushbu ilmiy meros raqamli platformalar vositasida yangi pedagogik kontekstda izchil davom ettirilmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot o'zbek milliy musiqa ijrochiligining tarixiy taraqqiyoti, ustoz–shogird tizimining didaktik xususiyatlari, zamonaviy ta'limdagi o'rni hamda metodik yo'nalishlarini aniqlashga qaratilgan bo'lib, unda tarixiy-qiyosiy, nazariy-analitik, empirik va reflektiv yondashuvlar uyg'un holda qo'llanildi. Tadqiqotning nazariy poydevori o'zbek musiqa ilmining yirik namoyandalari hamda zamonaviy olimlarning ilmiy ishlari asosida shakllantirildi.

Jumladan, Fayzulla Karomatovning "O'zbekcha instrumental musiqa" (1972-y.) asarida keltirilgan ilmiy tasniflar o'zbek cholg'ularining tarixiy shakllanish bosqichlarini aniqlashda muhim manba bo'lib xizmat qildi. Olim ta'kidlaganidek, milliy cholg'ular orqali xalqning estetik didi, musiqiy tafakkuri va madaniy yuksalish darajasi namoyon bo'ladi. Ushbu yondashuv tadqiqotda musiqa ijrochiligini nafaqat amaliy faoliyat, balki ma'naviy qadriyatlarni avloddan-avlodga uzatish jarayoni sifatida talqin etishga imkon berdi.

Sh. Umarov (2018-y.) tomonidan yaratilgan "Musiqa cholg'ularini o'rganish" o'quv qo'llanmasi tadqiqot metodikasining amaliy yo'nalishini belgilab berdi. Unda musiqiy ta'lim jarayonida ustoz–shogird o'rtasidagi o'zaro muloqot, eshitish va takrorlash mexanizmlarining ahamiyati yoritilgan. Shu asosda tadqiqotda raqamli ta'lim muhiti uchun moslashtirilgan, talabalarning individual imkoniyatlariga tayanuvchi o'qitish konsepsiyasi ishlab chiqildi.

O.A. Qo'ysinov (2019-y.) o'z ilmiy ishida kompetensiyaviy va shaxsga yo'naltirilgan yondashuvlarning pedagogik mohiyatini asoslab bergan. Mazkur yondashuv asosida tadqiqotda milliy ijrochilikni o'qitishda talabalarning ijodiy tafakkurini rivojlantirish, ularni tahlil va baholash jarayonlariga faol jalb etish muhim omil sifatida belgilandi. R. Qodirovning "Musiqa pedagogikasi" (2018-y.) darsligidagi fikrlar ham metodik tayanch sifatida qo'llanildi.

Tadqiqotning amaliy qismi Shahrisabz davlat pedagogika institutining "Musiqa ta'limi" yo'nalishida olib borildi. Unda talabalar dutor, rubob va tanbur kabi milliy cholg'ularni o'rganish jarayonida Sibelius, MuseScore hamda BandLab dasturlaridan foydalandilar. Empirik kuzatuvlar natijasida talabalarning musiqiy eshitish, ritmik sezgirlik va ijro aniqligi ko'nikmalari o'rganildi. Natijalarga ko'ra, raqamli vositalardan foydalanish o'z ijrosini tahlil qilish, kamchiliklarni aniqlash va ularni mustaqil bartaraf etish imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirdi.

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 05.10.2020 yildagi PF-6079-son https://lex.uz/docs/-5030957
2 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 21.06.2024 yildagi PQ-228-son https://lex.uz/docs/-6977738

Mazkur holat L.N. Johnsonning "Integration of Digital Technologies in Music Education" (2019-y.) tadqiqotida ilgari surilgan "mentorlik modeli" bilan uyg'unlashadi. Unga ko'ra, raqamli ta'lim o'qituvchini almashtirmaydi, balki uning pedagogik imkoniyatlarini kengaytiradi.

Reflektiv yondashuv tadqiqotda alohida ahamiyat kasb etdi. Ushbu usul yordamida talabalar o'z ijrolarini qayta tinglab, ustoz fikrlari bilan solishtirish asosida o'z-o'zini baholash ko'nikmalarini rivojlantirdilar. S.C. Müller (2021-y.) o'z tadqiqotida reflektiv o'yin elementlarini musiqiy mashg'ulotlarga joriy etish ijodiy motivatsiyani kuchaytirishini empirik jihatdan asoslagan. Shu sababli interfaol tahlil va o'zaro fikr almashuv dars jarayonining muhim tarkibiy qismi sifatida qo'llanildi.

Metodologiyaning nazariy yo'nalishi UNESCO (2022-y.) tomonidan ishlab chiqilgan "ICT Competency Framework for Teachers" konsepsiyasi bilan hamohangdir. Unda raqamli ta'limning asosiy maqsadi o'qituvchini almashtirish emas, balki uning kasbiy salohiyatini rivojlantirish ekani qayd etilgan. Tadqiqotda aynan shu tamoyil asosida ustoz–shogird tizimi raqamli formatda takomillashtirildi: ustoz yo'l-yo'riq beruvchi va tajriba manbai, shogird esa refleksiya va tahlil qiluvchi faol subyekt sifatida namoyon bo'ldi.

J.K. Rasultoev (2004-y.) tomonidan o'rganilgan og'zaki ijrochilik an'analari ham tadqiqotda muhim o'rin tutdi. Olim dutor ijrochiligi misolida og'zaki o'qitishning psixologik asoslarini yoritgan. Bu yondashuv milliy musiqa ta'limining o'ziga xos jihati – eshitish orqali o'rganish va eslab qolishga asoslangan metodning ahamiyatini tasdiqlaydi. Raqamli vositalar esa ushbu jarayonni zamonaviy texnologik shaklda davom ettirish imkonini berdi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, ustoz–shogird tizimiga asoslangan o'qitish modeli raqamli vositalar yordamida yanada samarali shakl kasb etdi. Talabalarda mustaqil fikrlash, tahlil qilish, ijodiy ifoda etish va o'zini baholash ko'nikmalari rivojlandi. Raqamli platformalar vositasida o'qitish jarayonini qayd etish, tahlil qilish va baholash imkoniyati yaratildi. Natijada milliy ijrochilik an'analarini zamonaviy ta'lim tizimiga moslashtirishning ilmiy-metodik asoslari ishlab chiqildi.

Shunday qilib, tadqiqot metodologiyasi o'zbek musiqa ijrochiligining tarixiy ildizlari, ustoz–shogird tizimining didaktik mohiyati hamda zamonaviy raqamli ta'lim vositalari imkoniyatlarini birlashtirgan holda yangi pedagogik model – "raqamli ustoz–shogird" konsepsiyasini shakllantirishga xizmat qildi. Ushbu metodologiya milliy merosni asrash, yosh ijrochilarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish va o'zbek musiqa ta'limini xalqaro standartlarga moslashtirish yo'lida muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, milliy musiqa ta'limida ustoz–shogird tizimini zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish ijrochilik samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. An'anaviy pedagogik tajriba bilan raqamli vositalarning integratsiyasi talabalarning nazariy bilimlari, amaliy ko'nikmalari hamda ijodiy faolligini rivojlantirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, talabalarda quyidagi ijobiy o'zgarishlar kuzatildi:

- eshitish sezgirligi 25–30 % ga oshdi;
- mustaqil ijro etishga bo'lgan motivatsiya kuchaydi;
- tahliliy fikrlash va refleksiya ko'nikmalari rivojlandi;
- ijro jarayonidagi xatolarni mustaqil aniqlash va tuzatish malakasi shakllandi.

Shuningdek, raqamli vositalar yordamida milliy cholg'ular – dutor, rubob va tanbur – ning tovush diapazonlarini tahlil qilish, registr va tembr xususiyatlarini aniqlash imkoniyatlari yanada kengaydi. Bu esa cholg'u ijrochiligini chuqurroq o'rganish hamda individual ijro uslubini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Tavsiyalar:

1. "Musiqa pedagogikasida raqamli ustoz–shogird platformasi"ni yaratish;
2. Milliy cholg'ularning raqamli tovush kutubxonasini ishlab chiqish;
3. Musiqa o'qituvchilari uchun "Raqamli ta'lim metodlari" bo'yicha malaka oshirish kurslarini joriy etish;
4. UNESCO bilan hamkorlikda "Virtual musiqa laboratoriyasi"ni tashkil etish.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekiston milliy musiqa ijrochiligi xalqning ko'p asrlik ma'naviy merosining yuksak namoyonlaridan biri hisoblanadi. U nafaqat estetik hodisa, balki xalq ruhiyati, tarixiy xotirasi va milliy o'zligining badiiy ifodasidir. Musiqa ijrochiligi jarayonida shakllangan ustoz–shogird tizimi asrlar davomida xalq og'zaki madaniyatining uzviy qismi sifatida rivojlanib kelgan bo'lib, bugungi zamonaviy musiqa ta'limida ham o'z dolzarbligini saqlab

qolmoqda. Tadqiqot natijalari shuni koʻrsatadiki, ushbu tizimning metodik mohiyati tajriba almashish, kuzatish, takrorlash va refleksiya jarayonlarining uygʻunligiga asoslanadi hamda u zamonaviy raqamli taʼlim sharoitida samarali qoʻllanish imkoniyatiga ega.

Fayzulla Karomatov (1972-y.) tomonidan ilgari surilgan ilmiy qarashlarda milliy cholgʻular ijrochiligining maʼnaviy va tarbiyaviy ahamiyati alohida eʼtirof etilgan. Olimning fikricha, oʻqituvchi faqat texnik mahoratni emas, balki estetik did va maʼnaviy qadriyatlarni ham shogird ongiga singdirishi lozim. Sh. Umarov (2018-y.) va R. Qodirov (2018-y.) tadqiqotlarida musiqa taʼlimining samaradorligi ustoz va shogird oʻrtasidagi jonli muloqot, ijro namunalari, tahlil hamda takrorlash jarayonlari bilan bevosita bogʻliqligi taʼkidlangan. Zamonaviy raqamli texnologiyalar esa ushbu metodik unsurlarni yanada takomillashtirish va kengaytirish uchun yangi imkoniyatlarni yaratmoqda.

O.A. Qoʻysinov (2019-y.)ning kompetensiyaviy yondashuvi asosida shunday xulosaga kelish mumkinki, milliy musiqa taʼlimi zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uygʻunlashgan sharoitda oʻquvchilarda mustaqil fikrlash, tahlil qilish va ijodiy qaror qabul qilish koʻnikmalari izchil rivojlanadi. Bu jarayonda Sibelius, MuseScore hamda BandLab kabi dasturlar oʻquvchilarning reflektiv tafakkuri, musiqiy idroki va eshitish sezgirligini oshirishda muhim vosita boʻlib xizmat qiladi.

Tadqiqot davomida olib borilgan kuzatishlar shuni koʻrsatdiki, ustoz–shogird tizimiga asoslangan raqamli darslar talabalarda oʻz ijrosini mustaqil tahlil qilish, oʻz ustida ishlash va xatolarni mustaqil bartaraf etish malakalarini shakllantiradi. Bu yondashuv L.N. Johnson (2019-y.) tomonidan ilgari surilgan "mentorlik modeli" konsepsiyasi bilan uygʻun boʻlib, unda oʻqituvchi bilim manbai bilan birga yoʻl-yoʻriq koʻrsatuvchi va motivatsiya beruvchi shaxs sifatida namoyon boʻladi. S.C. Müller (2021-y.)ning oʻyin asosidagi taʼlim yondashuvlari esa raqamli interaktivlik ijodiy motivatsiyani kuchaytirishda samarali omil ekanini koʻrsatadi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari milliy musiqa ijrochiligini oʻqitishda tarixiy manbalarga, yaʼni Abu Nasr Forobiy, Ibn Sino, Abdurahmon Jomiy, Darvish Ali Changiy, Abdurauf Fitrat hamda J.K. Rasultoev merosiga tayanish milliy taʼlim mazmunini boyitishini tasdiqlaydi. Ularning ilmiy va badiiy qarashlari bugungi musiqa pedagogikasining falsafiy hamda axloqiy asoslarini mustahkamlaydi. Shu bilan birga, UNESCO (2022-y.) tomonidan ilgari surilgan raqamli madaniy merosni asrash tamoyillari oʻzbek musiqa taʼlimini xalqaro miqyosda rivojlantirishga xizmat qilmoqda.

Bugungi kunda musiqa taʼlimini modernizatsiya qilish davlat siyosatining ustuvor yoʻnalishlaridan biri hisoblanadi. PQ–6079-son qarori[3] asosida qabul qilingan "Raqamli Oʻzbekiston – 2030" strategiyasi hamda PQ–228-son qarorida[4] madaniyat va sanʼat taʼlimiga innovatsion texnologiyalarni joriy etish, pedagoglarni zamonaviy raqamli kompetensiyalar asosida tayyorlash kabi vazifalar belgilangan. Mazkur tadqiqot mazmuni ushbu strategik maqsadlar bilan uygʻun holda milliy musiqa taʼlimini raqamli formatda rivojlantirishning nazariy asoslarini yoritadi.

Yuqoridagi ilmiy tahlillar va kuzatishlarga tayangan holda quyidagi takliflar ilgari suriladi:

- Oʻzbekiston oliy taʼlim muassasalarida "Raqamli musiqa metodikasi" hamda "Virtual ijrochilik texnologiyalari" fanlarini joriy etish;
- milliy cholgʻular – dutor, rubob, tanbur va nay – ning raqamli tovush kutubxonasini yaratish hamda uni oʻquv jarayoniga integratsiya qilish;
- musiqa oʻqituvchilari uchun raqamli taʼlim vositalaridan foydalanish boʻyicha muntazam malaka oshirish kurslarini tashkil etish;
- UNESCO bilan hamkorlikda "Virtual ustoz–shogird akademiyasi"ni yoʻlga qoʻyish orqali xalqaro ilmiy hamkorlikni kengaytirish;
- milliy musiqiy merosni saqlovchi raqamli arxiv va ochiq taʼlim platformasini yaratish.

Xulosa qilib aytganda, oʻzbek milliy musiqa ijrochiligining tarixiy taraqqiyoti va taʼlimiy jarayonlarini oʻrganish shuni koʻrsatadiki, mazkur tizim oʻtmish merosi bilan birga zamonaviy pedagogikaning rivojlanayotgan samarali asosidir. Ustoz–shogird anʼanasi raqamli vositalar yordamida yangi mazmun kasb etmoqda. Natijada milliy merosning saqlanishi bilan bir qatorda yosh avlodning ijodiy tafakkuri, musiqiy didi va mustaqil oʻrganish qobiliyati yuksalmoqda. Shu bois, oʻzbek musiqa taʼlimining istiqboldagi muvaffaqiyati aynan tarixiy meros va raqamli innovatsiyalar uygʻunligiga tayanadi. Bu esa milliy madaniyatni global taʼlim maydoniga olib chiqishning ishonchli yoʻlidir.

---

3 Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 05.10.2020 yildagi PF-6079-son https://lex.uz/docs/-5030957
4 Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 21.06.2024 yildagi PQ-228-son https://lex.uz/docs/-6977738

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:
1. Abu Nasr Forobiy. Katta musiqa kitobi. Qohira, 1956-y.
2. Ibn Sino. Kitob ash-shifo. Tehron, 1950-y.
3. Abdurahmon Jomiy. Risola dar musiqiy. Buxoro, 1475-y.
4. Darvish Ali Changiy. Risolai musiqiy. Buxoro, XVII-asr.
5. Abdurauf Fitrat. O'zbek klassik musiqasi va uning tarixi. Toshkent, 1927-y.
6. Fayzulla Karomatov. Uzbekskaya instrumentalnaya muzyka. Toshkent, 1972-y.
7. Sh. Umarov. Musiqa cholg'ularini o'rganish. Toshkent, 2018-y.
8. O.A. Qo'ysinov. Kompetentli yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning ijodiy tafakkuri. Toshkent, 2019-y.
9. U.K. Tolipov. Pedagogik asoslar va kompetensiyalar rivoji. Toshkent, 2004-y.
10. R. Qodirov. Musiqa pedagogikasi. Toshkent, 2018-y.
11. J.K. Rasultoev. Bespismennaya dutarnaya ispolnitelskaya traditsiya uzbekov. Toshkent, 2004-y.
12. B. Madriymov. O'zbek musiqa tarixi. Toshkent, 2025-y.
13. Q. Panjiyev. Musiqa ta'limida mustaqil o'qitish metodlari. Toshkent, 2020-y.
14. N. Sharipova. O'zbek xalq cholg'ularini o'qitish metodikasi. Toshkent, 2021-y.
15. V. Belyaev. Muzykalnye instrumenty Uzbekistana. Moskva, 1933-y.
16. S. Mironov. Muzyka uzbekov. Samarqand, 1929-y.
17. Vizgo. Muzykalnye instrumenty Sredney Azii. Moskva, 1980-y.
18. L.N. Johnson. Integration of Digital Technologies in Music Education. Tsinghua University, 2019-y.
19. S.C. Müller. Interactive and Game-Based Approaches in Music Education. Berlin University, 2021-y.
20. M.S. Thompson. Preserving Historical Traditions in Music Education. Paris X University, 2014-y.
21. A.R. Wilson. Developing Aural Perception in Music Education. Colorado University, 2021-y.
22. UNESCO. ICT Competency Framework for Teachers. Paris, 2022-y.
23. OECD. Digital Education Outlook. Paris, 2023-y.
24. PQ–6079-son qarori. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori. 2020-y. https://lex.uz/docs/-5030957
25. PQ–228-son qarori. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori. 2022-y. https://lex.uz/docs/-6977738

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02	Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07	Ta’limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C–5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.